

Jezikovna in verska sestava

⇒ JEZIKOVNE SKUPINE:

- **Slovanska jezikovna skupina:** Slovenci, Rusi, Hrvati, Srbi, Muslimani (Bošnjaki; kosovski Albanci), Makedonci, Bolgari, Ukrajinci, Slovaki, Čehi, Poljaki, Belorusi
- **Romanska jezikovna skupina:** Francozi, Valonci (v Belgiji), Španci, Portugalci, Italijani, Romuni, Moldavci, Retoromani (v Švici), Provansalci, Sardinci, Korzičani, Katalonci
- **Germanska jezikovna skupina:** Avstrijci, nemško govoreči Švicarji, Nemci, Flamci (na Nizozemskem), Luksemburžani, Liechtensteinci, Švedi, Danci, Alzačani (?), Angleži, Frizijci (na Nizozemskem)
- **Ugrofinska jezikovna skupina:** Madžari, Finci, Estonci, Laponci (S del skandinavskih dežel)
- **Keltska jezikovna skupina:** Škoti, Irci, Valežani, Bretonci
- **Baltska jezikovna skupina:** Litvanci, Latvijci
- **Baski:** izvor še ni dokazan
- **Albanci:** potomci Ilirov
- **Grki:** potomci Helenov.
- **Romi:** iz Indije; Madžarska, Romunija, Slovaška, Slovenija.

Narodnostna manjšina: avtohtono prebivalstvo, ki že od nekdanj živi na nekem ozemlju.

Priseljenci: alohtono prebivalstvo.

⇒ VERSKA SESTAVA: □ **Kršćanstvo:**

- o Rimokatoliki: J in J del srednje Evrope, Poljska, del Litve; Papež
- o Protestanti: S, srednja in Z Evropa, Meja v Nemčiji
- o Pravoslavci: JV in V Evropa; Makedonci, Srbi, Bolgari, Grki, Rusi, Ukrajinci; Patriarh – vodja

↓
Prihaja do nestrpnosti do muslimanov.

Energijski viri

NEOBNOVLJIVI VIRI

OBNOVLJIVI VIRI

1. Neobnovljivi energijski viri:

⇒ **PREMOG:**

- o fosilno gorivo (nastala so s spreminjanjem velikih količin rastlinskih ostankov brez prisotnosti zraka)
- o najbolj kaloričen antracit > črni in rjavi premog > lignit > šota
- Nahajališča: Wales, srednja Anglija, osr.Škotsko nižavje, Porurje, Posarje, Saška, zgornja Šlezija in Dornecki bazen(meja med Ukrajino in Rusijo)
- Naraščanje porabe v 18. stol.: iznajdba parnega stroja, lokomotive + razvoj težke industrije
- Zaton: zaradi nafte in zemeljskega plina: cenejše
- Danes: večinoma uporablja v termoelektrarnah, tudi ogrevanje domov
- Onesnaževanje

⇒ **NAFTA IN ZEMELJSKI PLIN:**

- Vzroki za uveljavitev:
  - o promet, ogrevanje domov, manjše onesnaževanje
  - o cenejše
- Naftna kriza:
  - o zaradi različnih pogledov na ceno in količino pridelane nafte med proizvajalkami in porabnicami
  - o 1973: naftni šok: arabske države ceno nafte močno dvignile
- Velika odvisnost Evrope od proizvajalk:
  - o SEVERNO MORJE:
    - odkritje, izkoriščanje naftnega bogastva iz Severnega morja
    - gradnja ploščadi, cevovodov in ostale infrastrukture □ veliki stroški hitro povrnili
    - dobiček od prodaje nafte na Norveškem □ hiter dvig življ. standarda, razvoj ladjedelnic, petrokemične industrije ...
  - o VELIKA BRITANIJA: za domače potrebe
- Poraba nafte: asfalt, plastične mase, dizel, petrolej, bencin ...

⇒ **JEDRSKA ENERGIJA:**

- Nahajališča urana: v osrednji Franciji, S del Švedske, Portugalska in Španija
- Največ jedrskih elektrarn: Nemško-poljsko nižavje, Švedska in Francija
- Slabosti: nevarnost pred jedrskimi nesrečami

2. Obnovljivi energijski viri:

⇒ **VETER:**

- Razvoj: začne v 70-letih 20. stol. - ob naftni krizi
- Pogoji: ravninska pokrajina, stalni vetrovi.
- Najuspešnejšo tehnologijo izkoriščanja vetra je razvila Danska
- Middelgrunden: največji energetski obrat, na morju pred prestolnico.
- Danci izdelajo več kot 1/2 elektrarn na veter po vsem svetu

⇒ **DELOVANJE MORJA:**

- Izkoriščanje plimovanja
- Pogoji: amplituda plimovanja mora biti 6m, zaliv mora biti ločljiv z jezom
- Slabosti: neskladje z naravo, sprememba bioklime, drage turbine

⇒ **TEKOČE VODE:**

- Največ hidroelektrarn v Evropi:
  - o v Alpah, J Nemčije
  - o Norveška (Skandinavsko gorstvo; največji delež proizvedene električne energije), tudi Švedska.
- Tipi: pretočna in akumulacijska
- Slabosti: poseg v naravo, odselitev ljudi, sprememba rastlinstva in živalstva

⇒ **GEOTERMALNA ENERGIJA:**

- Gejzirji, termalni vrelni
- Islandija; 80% ljudi se ogreva z naravno vročo vodo
- Izkoriščanje za:
  - o ogrevanje
  - o termalno vodo-termalna kopališča
  - o vzrejo rib, sušenje haloge (sena)
  - o za poganjanje turbin, ki proizvajajo električno energijo

⇒ **SONČNA ENERGIJA:**

- Izkoriščanje energije sončnih žarkov
- Vzroki: zaloga fosilnih goriv se zmanjšuje, spremembe klime, onesnaženja
- Kje: J od 40. vzporednika
- V prihodnosti bo le kot dodaten vir

- **Kmetijstvo**

⇒ DEJAVNIKI:

- Naravnogeografski dejavniki:

- o Podnebje
- o Površje
- o Prst – intenzivna raba □ močno spremenjene (antropogene) skupine:

Z dobrim odtokom vode:

- Črne in kostanjeve prsti-manjša količina padavin; suho celinsko podnebje – sr. in V deli Evrope
- Rjave prsti: celinska Evropa (osr.Francija, Nemčija, Češka, Slovaška, Romunija, SZ Pirenejskega, osr.Apeninskega, Balkanskega polotoka)
- (namakanje): primerne za intenzivno poljed. z žitaricami, krompirjem

Plitve in kamnite prsti:

- rendzine, rdeče in rjave mediteranske prsti ter kamnišča (litosoli)
- na pobočjih hribovitih in goratih predelov Pirenejev, Centralnega masiva, Alp, Apeninov, Karpatov, Skandinav.gorstva, ob Sredozem.m.
- niso primerne za intenzivno rabo z mehanizacijo-so plitve in kamnite
- najpogostejše pašništvo in gozdarstvo

Polsuhe prsti:

- Rjavkaste, kostanjeve – na območjih J Rusije in Ukrajine
- Slane prsti: J Evrope – visoko izhlapevanje vode, zasoljevanje prsti
- Pomanjkanje padavin + sol: ekstenzivno kmetijstvo
- Z intenzivnim namakanjem: intenzivno kmetijstvo

Vlažne prsti:

- Sive sprane – slab odtok površinske vode, visoka talna voda
- če jih osušujejo, so primerne za kmetijstvo (ekstenzivno)
- v S delih Irske, Velike Britanije, Nizozemske, Nemčije, Rusije ter na Švedskem, Norveškem in Finskem

- Družbenogeografski dejavniki:

- o količina delovne sile
- o izobrazba in usposobljenost delovne sile
- o lastništvo obdelovalne zemlje – motivacija □ različne oblike:
  - Državno: v bivših socialističnih državah (od 80.l □ prehaja v privatno)
  - Privatno
  - Zemlja v najemu-Latifundije: (Španija); zemlja v najem kmetom
- o velikost posesti

- Ekonomski dejavniki:

- o kmetijska politika in subvencije, trg,
- o cene zemlje, kmetijske tehnike, mineralnih gnojil in škropiv
- ⇒ INTENZIVNOST KMETOVANJA: velike količine porabljenih mineralnih gnojil in škropiv □ onesnaževanje prsti, rastlin, podtalnice in tekočih voda
- ⇒ KULTURE: Velika pestrost prehrabnenih in industrijskih kultur □ preteklost; (nekateri pokrajine zaradi vojn težile k samooskrbi-potreba po hlevskem gnoju)
- ⇒ KMETIJSKI PREDELI v Evropi:
- **Mlečno-živinorejsko območje:**
  - o OBMČJE: Francija, Belgija, Nizozemska, Nemčija, Danska, Poljska, sr.VB
  - o PRST: rodovitne rjave prsti □ □proti S pa manj rodovitne kisle prsti (potrebno dognojevati)
  - o DEJAVNOST:
    - živinoreja, perutninarstvo
    - znač.pašniki, travniki, gozdovi, poljedelstvo:(žito, krompir, slad.pesa)
  - o POSEBNOST: Francija:mesna živinoreja-Problemi norih krav, slinavke, parkljevke-zaradi preseljevanja živine
- **Mešano območje ali območje različnih kultur:**
  - o OBMOČJE: Iberskipolotoka, osr.Francija, Nemčija, Madžarska, Slovaška, Balkanski polotok,Ukrajina, Rusija
  - o PRST: rodovitne rjave prsti □;Ukrajina, osr.Rusija,S Bolgarija, Madžarska in Vojvodina: zelo rodovitne črne prsti □
  - o DEJAVNOST: Poljedelstvo
  - o POSEBNOST: hribovje&dolomiti-slabo rodovitne rendzine:vinogradništvo, živinoreja
- **Sredozemsko območje:**
  - o PRSTI: rodovitne rdeče □ in rjave prsti □ ter plitve rendzine
  - o DEJAVNOST:
    - kjer ni erozije: žitarie, zgodnja zelenjava in južno sadje
    - Intenzivno kmetijstvo: vroča,suha poletija □ob rekah (Pad, Guadalquivir, Rona, Vardar ...)- ugodni pogoji za namakanje
    - Drugje: kulture, ki prenesejo vročino in sušo (npr.:oljka, vinska trta)
  - o PROBLEMI: paša, sekanje gozdov □velika erozija □Pogozdovanje, terase
- **Kmetijstvo v hribovitih predelih:**
  - o OBMOČJE: Alpe, Pireneji, Karpati, Apenini
  - o DEJAVNOST:
    - doline,pobočja: poljedelstvo, sadjarstvo,vinogradništvu
    - višje ležeča pobočja: spomladanski pašniki, višje pa poletni pašniki
    - gozdarstvo

⇒ PROBLEMI:

- o Ekonomski: padec cen kmetijskim pridelkom □ opuščanje paše, izseljevanje iz hribovitih predelov, propadanje kmetijskih zemljišč
- o Želja po večjem hektarskem donosu □ negat. posled. v kmetijstvu, naravi □ kisanje (kisli dež, gnojenje), povečana erozija prsti (pretirana raba, nepravilna obdelava-izsekavanje, požiganje, pretirana paša) □ **degradacija** prsti
- o Erozija prsti v Španiji:
  - 1991: erozija na 44% ozemlja-zaradi človekove akt. (mediteran. del Šp.)
  - območja, nekoč poraščena z gozdom □ sedaj nenamakani travniki, površine, porasle z makijo, vinogradi, nasadi oljke in mandljev

NAZAJ V EKSTENZIVNOST (države EU) in naprej v intenzivnost (bivše socialistične države)

⇒ POLITIKA KMETIJSKIH VPRAŠANJ-Enotna:

- o vzdrževanje cen kmetijskih proizvodov
- o zaščita trga pred zunanjo konkurenco
- o dvig storilnosti v kmetijski pridelavi
- o denarna nadomestila za kmete
- o primerna raba naravnih virov
- o varstvo okolja
- Da bi zmanjšali presežke, so začeli z zmanjševanjem intenzivnosti kmetovanja:
  - o zmanjšanje denarnih nadomestil za kmete
  - o postavitve zgornjih meja proizvajalcem mleka, govedi, ovac
  - o spodbujanjem opuščanja dela kmetijskih zemljišč
  - o spodbujanjem okolju prijaznega kmetovanja
  - o sporazumi o znižanju prometnih stroškov za ohranjanje nižjih cen pridelka
  - o denarnimi nadomestili za kmete, ki so zmanjšali proizvodnjo ali pridelavo
- Zmanjšanje števila zaposlenih v kmetijstvu-glavni pridelki: pšenica, meso, mleko, mlečni izdelki
- Kmetijstvo bivših socialističnih držav se spreminja v zadnjih desetih letih
  - o Socializem: v glavnem državna posest (**sovhozi**) ali pa družbena (**kolhozi**)
  - o Sedaj: spreminjajo lastniško strukturo v kmetijstvu
- Problemi:
  - o pomanjkanje kapitala, namenjenega modernizaciji in posodabljanju kmetij
  - o razdrobljenost zemlje na majhne kmetije oz. posesti
  - o problemi z delovno silo:
    - preveč kmečke sile
    - večina kmetov je polkmetov (onemogočena modernizacija)

- veliko kmetov starejših, s slabo izobrazbo (ne sodelujejo pri preobrazbi)
- o industrijo, ki je vezana na kmetijstvo – privatizacija in reorganizacija predelovalne industrije napreduje počasi, ni tujih vlaganj in modernizacije

o Iz črnega v zeleno (Nemčija - Porurje)

PORURJE: industrijsko središče Nemčije

⇒ INDUSTRIJSKA KRIZA: zadnja desetletja prejšnjega stoletja

- Vzroki:

- o izčrpanost premogovnikov
- o uvoz cenejših rud iz tujine
- o manjša konkurenčnost železarske in jeklarske industrije
- o slabe življenjske razmere v onesnaženem okolju

- Posledice: zapiranje rudnikov, velika brezposelnost, odseljevanje prebivalstva...

⇒ IZBOLJŠAVANJE BIVALNEGA OKOLJA:

- o V mestih gradili in določili območja brez prometa
  - o Na obrobju mest so zgradili številne trgovske centre
  - o Zgradili več parkov, zelenih površin
  - o Številne industrijske obrate so spremenili v zabaviščne parke in ločili bivalne soseske od industrijskih
  - o Ustanovili nove univerze, pričeli z izobraževanjem novega, visoko kvalificiranega kadra, starejšega pa prekvalificirali
  - o Različne olajšave pri plačevanju davkov, krediti, podpiranje novih idej. □ spodbujanje odpiranja novih obratov in delovnih mest
- Kljub številnim uspehom še vedno velika brezposelnost in socialni problemi

• **Industrijski razvoj na vzhodu**

- ⇒ RAZMERE bivše socialistične države: **težka industrija**
  - o brez čistilnih naprav
  - o pospešeno gradili kot osnovo gospodarskega razvoja
  - o ni konkurence □ **POČASNEJŠI RAZVOJ** □ ni bilo pravočasnih, nujnih sprememb
  - o ob obratih so zrasla uniformirana delavska naselja z umazanim, zastrupljenim okoljem
  - o lahka industrija in druge spremljevalne dejavnosti so bile zapostavljene □ splošno pomanjkanje dobrin in storitev

- ⇒ SPREMEMBA gospodarsko-političnega sistema iz socializma v kapitalizm: številne težave in problemi:
  - o nestabilno poslovanje prevelikih tovarn in rudnikov,... postopno zapiranje
  - o onesnaženo okolje
  - o visoka brezposelnost, slabe socialne razmere
  - o pomanjkanje izdelkov, težavno prilagajanje tržnim razmeram
  - o neizpolnjevanje pogojev za vstop v EU
- Posamezne države skušajo probleme reševati s pomočjo tujih naložb
- Prestrukturiranje gospodarstva: počasni in dragi procesi, povzročajo veliko brezposelnost

• Šok terapija na Poljskem

- ⇒ VPLIV Sovjetske zveze: članica gosp.org.SEV:
  - o vlagala v rudarstvo, težko industrijo
  - o ni razvoja industrije blaga za široko potrošnjo in gradnjo infrastrukture

- ⇒ STIKI z Zahodom: 70l.20. stol. navezovanje gospodarskih stikov z zahodom
  - o s krediti je začela spodbujati razvoj industrije blaga za široko potrošnjo
  - o okorno plansko gospodarstvo, podražitve surovin in energije:
    - hiperinflacija, naraščanje zadolženosti
    - težave s preskrbo, vsesplošno pomanjkanje
    - stavke, socialni nemiri
- Vlada začela 1989 preusmerjati državo iz planskega gospodarstva v tržno.
  - ↓
  - ŠOK TERAPIJA:
    - o Sprostitev umetno vzdrževanih nizkih cen - dvig
    - o Črtanje državnih nadomestil podjetjem
    - o Zamrznitev plač državnim uslužbencem ...

- ⇒ Poljski je uspelo doseči gospodarsko rast:
  - o Železarni Huta Sendzimir in Katoviška Huta sta se specializirali
  - o Postopno čiščenje onesnaženega okolja
  - o Država se zavzema za uvajanje novejših, okolju manj škodljivih industrije
- Industrija v **Šleziji** danes: rudarstvo, železarska industrija (metalurgija, kemična)

• Države in značilnosti

Belgija:

⇒ PODATKI:

- o 30000 km²
- o 10 mio prebivalcev
- o kraljevina
- o katoličani

⇒ NARAVNO-GEOGRAFSKE ZNAČILNOSTI: Nižinski svet.

⇒ DRUŽBENO-GEOGRAFSKE ZNAČILNOSTI:

- Jezikovno in nacionalno vprašanje: 4 jezikovna območja:
  - o Flamsko
  - o Valonsko
  - o Nemško
  - o Dvojezično bruseljsko (flamski in francoski jezik)
- Posebna upravna ureditev: 3 pokrajinske enote in jezikovne skupnosti
- Vprašanja rešujejo prek svetov
- Problemi: napetost med Flamci in Valonci: Bruselj leži na flamskem delu, spremenil pa se je v večinsko francosko govoreče območje
- Gospodarstvo:
  - o visoko razvita
  - o Industrijska država:
    - manj pomemben Valonski del: stara težka industrija (vznožje Andov-JV Belgije-hercinska orog=črni premog) & uvoz železove rude
    - pomembnejši Flamski del:pristaniška mesta, težka industrija propada
  - o intenzivneje se začne razvijati promet
  - o Danes se zaradi prestrukturiranja gospodarstva razvija tudi Valonija
  - o Danes je večina zaposlena v storitvenih dejavnostih
  - o ¼ Belgije so obdelovalne površine
- 1958: Bruselj postane sedež Evropske gosp.skupnosti, glavno poveljstvo Nata

- **Španija:**

- ⇒ **PODATKI:**

- o 500.000 km²
- o 40,4 preb./km²
- o parlamentarna monarhija
- o katoličani

- ⇒ **NARAVNO-GEOGRAFSKE ZNAČILNOSTI:**

- **Otoki:** Baleari: Majorka, Menorka, Ibiza, Formentera
Kanarski otoki: Teneriffa, Gran Canaria, Fuerteventura, Lanzarote, La palma, Hierro
- **Celinska notranjost:** planotast in hribovit svet+poletna suša□redka naseljenost
- **Obalna območja:** velika poselitev, turizem + industrija

- ⇒ **DRUŽBENO-GEOGRAFSKE ZNAČILNOSTI:**

- **Jeziki:** španski (kastilijščina), katalonščina, baskovščina, galicijščina

- GOSPODARSTVO:**

- o 1970: močno vezana na uvoz nafte in industrijskih izdelkov
- o Zaradi vrste rekonstruiranj in reform je gospodarstvo zaživelo
- o **TURIZEM** je doživel eksplozijo □ španski gospodarski čudež
- 1986 postane članica evropske skupnosti. □ večji dotok tujega kapitala
  - o Povečajo se razlike med posameznimi deli države: bogata Katalonija, Baleari in Madrid & nerazvite Kastilija, Andaluzija in Estremadrra

- **KMETIJSTVO:**

- o **Latifundije:**

- velika posestva, lastnik daje zemljo v zakup, del pa pašniki, gozd, lov
- zelo ekstenzivna pridelava: žitarice
- delavci delajo pogosto le sezonsko in za majhen zaslužek

- o **Majhna družinska posestva:**

- rezultat dednega prava
- intenzivno obdelovanje
- ni dovolj za preživetje-moški se zaposlijo v lokalni ind., zdomstvu

- o **Sušno poljedelstvo** s trajnimi kulturami (vinska trta, oljka)

- o **Namakalno poljedelstvo** (špan.huerte - sadni,zelenjavni namakalni vrtovi)

- **TURIZEM:** masovni turizem po 2. svetovni vojni:

- o višja življenjska raven v industrializiranih državah in motorizacijo
- o uvedba čarterskih letalnih poletov
- o država podpira turizem s poenostavitvijo formalnosti pri prehajanju državne meje, gradnjo prometne infrastrukture, subvencioniranjem
- o Prostorski učinki turizma:
  - betonske džungle
  - konflikt s kmetijstvom, industrijo in vodno oskrbo
  - opuščanje teras: gradbena ind. je s podeželja potegnila delovno silo

- Francija:

⇒ 59 mio prebivalcev

⇒ **NARAVNO-GEOGRAFSKA ZNAČILNOSTI:**

- Geološka zgradba:
  - o Stari masivi in sredogorja: Centralni masiv, Ardeni, Vogezi.
  - o Mladonagubana gorstva: Pireneji, Alpe.
  - o Kotline: Pariška, Akvitanija, Alzacija ...
- Podnebje: Z oceansko, V prehodno kontinentalno, J mediteransko.
- Poselitev: Redkeje poseljena kot Velika Britanija in Benelux
razporeditev je zelo neenakomerna (velika gostota: Pariška kotlina)

⇒ **DRUŽBENO-GEOGRAFSKA ZNAČILNOSTI:**

- Nacionalno zelo homogena
- Več narodnih manjšin, različni jeziki:
  - o Korzičani (italijanska narečja)
  - o Alzačani in Flamci (germanska narečja)
  - o na J provansalski in katalonski jezik
  - o Bretonci so keltskega, Baski pa ibernskega izvora

GOSPODARSTVO:

- o razvite so vse gospodarske panoge
- KMETIJSTVO: specializacija in komercializacija.
  - o Pariška kotlina: žitarice in sladkorna pesa
  - o Z: živinoreja
  - o J: mediteranske kulture
- INDUSTRIJA:
  - o pomanjkljive energetske osnove (premog, nafta)
  - o nuklearna in hidroenergija
  - o industrija visoke tehnologije na S in SV - hitro razvija
  - o avtomobilska, letalska, farmacevtska, kozmetična ...

⇒ Najbolj centralistično urejena-Pariz se je razvil zaradi centralistične politike v največji gospodarski, kulturni, politično-administrativni, prometni center države

⇒ **Pribaltske države:**

⇒ **NARAVNO-GEOGRAFSKE ZNAČILNOSTI:**

- na Z delu Ruske plošče
- Pehodno podnebje- vpliv Baltskega morja (Z), V – kontinentalnost narašča
- Od S proti J delež gozdnih površin pada, poselitev narašča.

⇒ **DRUŽBENO-GEOGRAFSKE ZNAČILNOSTI:**

- v okviru Sovjetske zveze so se težko osamosvojile

GOSPODARSTVO:-KMETIJSTVO:

- o mlečna govedoreja in prašičereja
  - o izvažajo mesne, mlečne produkte
  - o Kolhozi in sovhozi razpadajo; narašča število družinskih kmetij
  - VEROIZPOVED: Litva: katoliki, Latvija in Estonija: protestanti
- ⇒ **Rusifikacija:**
- o širjenje ruskega jezika, kulture in vpliva na Pribaltske države
  - o najbolj med in po 2. svetovni vojni
  - o delež avtohtonega prebivalstva se je močno pomanjšal
  - o po osamosvojitvi se Rusi deloma izselijo, postanejo 2.-razredni prebivalci
  - o etično je ostala še najbolj homogena Litva, kjer še najbolj uspešno rešujejo problem ruskih doseljencev

Ciper:

⇒ **DELITEV:** Grški in turški del-**Atilova črta**; razmejitvena črta med deloma-Varujejo mirovne sile OZN. (od 1870)

⇒ Kolonialno obdobje:

- o po rusko-turški vojni je Turčija prepustila VB
  - o 1.sv. vojna □ postane britanska kolonija
  - o Grški del preb. je zahteval priključitev h Grčiji
  - o Britanske oblasti so izkoriščale nasprotja med Grki in Turki
- ⇒ Grški del se je odpovedal združitvi z Grčijo. V Zotichu podpisan sporazum med VB, Grčijo in Turčijo □ Ciper dobi neodvisnost
- 1970 so ustanovili Turki svoj neuraden parlament za S del otoka.
- ⇒ **Ciprsko vprašanje:** 1974 se dokončno razdeli. Oba dela se želita priključiti matični državi

⇒ Italija:

⇒ PODATKI:

- o 301323 km²
- o 57,6 mio preb., 191 preb./km², 21000\$ BDP

⇒ NARAVNO-GEOGRAFSKE ZNAČILNOSTI:

- Padska nižina, Alpski svet, Apeninski polotok, Sicilija, Sardinija.
- Podnebje: Severna Italija: submediteransko in mediteransko podnebje
Polotoška in otoška Italija: sredozemsko podnebje, namakanje
- Vulkanizem in potresna dejavnost

⇒ DRUŽBENO-GEOGRAFSKE ZNAČILNOSTI:

- Prebivalstvo: večinoma italijansko, narodnostne manjšine:
  - o Slovenci SV; na Tržaškem, Koroškem, v Beneški Sloveniji, Reziji, v Kanalski dolini
  - o Nemško govoreči prebivalci J Tirolske v zgornjem Poadžiju SV.
  - o Landini v Dolomitih
  - o Furlani v Furlaniji (Romani)
  - o Sardinici
  - o Albanci v Kalabriji, Hrvati, Grki □ niso sprejeti kot narodnostne manjšine
- konec 19. stol.:velik prilastek□izseljevanje(ZDA,Argent.,Brazil.,Švica,Nem.,Fran.)

GOSPODARSTVO:

- Delitev:
  - o industrijsko in gospodarsko razviti sever
  - o nerazviti kmetijski in prometno odmaknjeni jug - **Mezzogiorno**
- KMETIJSTVO:
  - o Padska nižina: koruza, sladkorna pesa, riž.
  - o Drugod-slabe prsti:intenzivna obdelava, melioracija in gnojenje□ doseгла dokaj visoko pridelavo (južno sadje, zelenjava, pšenica, vino)
- INDUSTRIJA:
  - o ni železa=kasni razvoj črne metalurgije in težke industrije-med & po 2.sv.
  - o temelj: cenena delovna sila
  - o hidroenergija iz alpskega obrobja
  - o Industrijske panoge:
    - avtomobilska, elektrotehnična, gospodinj. aparatov
    - Kemična industrija: Milano, Trst, Benetke, Neapelj, Bari
  - o Velika podjetja v družinski lasti (Fiat, Benetton, Zanussi ...)
  - o Sever: industrijski trikotnik□: Torino, Genova, Brescia z jedrom v Milanu
    - Jug: veliki kompleksi bazične industrije (jeklarne, železarne) □ selijo se v pristaniška mesta □ da so z ladjami pripeljali vse surovine
- TURIZEM: na S Jadranski obali, ligurska obala, obala med Rimom in Neapljem □turistična infrastruktura, promet□**ekološko ogrožena** +industrija,urbanizacija
- Cveti terciarni in kvartarni sektor

Velika Britanija:

⇒ PODATKI:

- o 244100 km²
- o 58 mio preb., 242 preb./km²
- o protestanstska in rimokatoliška vera

⇒ **NARAVNO-GEOGRAFSKE ZNAČILNOSTI:**

- Obsega Anglijo (London), Wales (Cardiff), Škotsko (Edinburgh) in Severno Irsko (Belfast).
- Naravne enote: Škotsko višavje, Peninsko in Kambrijsko gorstvo, hriboviti Wales, hriboviti Cornwall, JV nižinska Anglija, nižavja, otočja in otoki (zunanji in notranji Hebridi ...), reke, jezera ...
- Oceansko podnebje
- rjave prsti (S:sive sprane), travniško rastlinstvo, listnati gozd, iglasti gozd

⇒ **DRUŽBENO-GEOGRAFSKE ZNAČILNOSTI:**

GOSPODARSTVO:

• **KMETIJSTVO:**

- o Visoka Brit.: ekstenzivno kmetijstvo, živinoreja (govedoreja, ovčereja)
- o Nizka Brit: intenzivno poljedelstvo (ječmen, krompir, pšenica, slad. pesa)
- o zelo mehanizirano, majhen delež zaposlenih, srednje velika posestva
- o je ena največjih uvoznic hrane (mediteranske in tropske)

• **INDUSTRIJA:**

o Stare industrijske panoge:

- črni premog kot osn.energetski vir, uvoz surovin iz kolonij
- razvoj železarstvo in težka industrija, tekstilna in prehrabena industrija
- vloga starih ind. panog pada-socialni problemi na starih ind. območjih

o Nove industrijske panoge:

- uveljavitev po 2. sv. vojni
- razvoj kemične industrije z odkritjem in izkoriščanjem nafte in zemeljskega plina v Severnem morju
- sodobni promet pospešil razvoj avtomobilske in letalske industrije

o Industrija visoke tehnologije:

- proizvodnja tehnološko in znanstveno zahtevne izdelke
- (telekomunikacijske naprave, računalnike, natančne merilne in optične instrumente, medicinsko opremo, farmacevtske izdelke)

Območja nove industrije:

- Osrednja Škotska - Silicon Glen (ovca Dolly)
- Območje ob avtocesti M4
- Cambridge in Ipswich

• London:

- o glavno mesto države in sedež vlade
- o pomembno svetovno pristanišče
- o svetovno znano središče bančništva in trgovine
- o veliko industrijsko središče

⇒ **Evropredor**: 1987 začeli graditi. Povezuje VB in Francijo. 3 deli: po dveh želeniški promet, tretji pa je namenjen vzdrževanju, zasilnemu izhodu.

Iz U:

- Prevlada na svetovnih morjih, odprtje novih trgov □ poraba povečala, potreba po delovni sili.
- Manjši obrati □ tovarne. Ljudje so se začeli množično seliti v bližino.
- Industrializacija: mnoge panoge, mesta, znanost, dvig življenjskega standarda, onesnaževanje ...
- Nove gospodarsko-politične razmere, osamosvojitve kolonij po 2. sv. vojni: stare ind. panoge □ kriza. Domačih surovin vse manj, pridobivanje dražje. Potreba po čistilnih napravah...Številne obrate so zaprli, velika brezposelnost...
- Hitre in revolucionarne spremembe v celotnem gospodarstvu:
  - o zapiranje nerentabilnih rudnikov in železarn, uvajanje novih ind. panog
  - o zamenjava premoga z nafto in zemeljskim plinom
  - o prekvalificiranje in dodatno šolanje brezposelnih
  - o selitev ind. panog k pristaniščem in s s na j
- Posledica sprememb: velika brezposelnost, naraščanje socialnih razlik, propadanje celotnih pokrajin ...
- Razvoj industrije je potekal v več obdobjih:
  1. Prvi ind. obrati ob bregovih rek □ voda poganjala stroje
  2. 19. stol.: naraslo št. tovarn, ki so uporabljale parne stroje. Najboljši predeli za namestitev so postala območja ob nahajališčih premoga
  3. Pomanjkanje domačega premoga, cenejši uvoženi, možnost prenosa energije na daljše razdalje. Selitev ind. dejavnosti v pristanišča ali njihovo bližino
  4. Ob koncu 20. stol. se je začela selitev ind. dejavnosti in obratov s S na J. Industrijske panoge, ki zahtevajo veliko znanja □ hi-tech industrija - so vezane na surovine le v manjši eri □ bližina univerz, raziskovalnih centrov, velikih mest ...

5. Irska:

⇒ PODATKI:

- o 70000km²
- o 3,9 mio preb., 56 preb./km², 34000\$ BDP
- o republika

⇒ Zgodovina:

- o 16.stol.: Angleži začeli kolonizirati SV del otoka z naseljevanjem zemljiških gospodov (**landlord**)
- o začetek 20. stol.: začetek gibanja za samostojnost
- o od leta 1937: Irska je samostojna republika

⇒ **NARAVNO-GEOGRAFSKE ZNAČILNOSI:**

- Poselitev: sorazmerno redko poseljena □ množično izseljevanje. Zaradi:
  - o 19.st. krompirjeva lakota (krompir je napadla bolezen, premalo hrane),
  - o med obema vojnama (neurejena politična situacija, slabo gospodarsko stanje, problem lastništva zemlje
  - o zaradi pomanjkanja novih delovnih mest
  - o prepočasnega gospodarskega razvoja države
- Relief:
  - o staropaleozojska zgradba
  - o ledeniško preoblikovanje (jezera, morenski material)
  - o značilne riase, klifi, fjordi
- Podnebje: vlažno atlantsko oz. oceansko podnebje
- Rastlinstvo: listnati gozd, ogromne travnate površine (zeleni otok)
- Prsti: rjave prsti □- S,J, del V območja, sive sprane prsti □(podzoli)- osr., Z del

⇒ **DRUŽBENO-GEOGRAFSKE ZNAČILNOSTI:**

GOSPODARSTVO:

- KMETIJSTVO: Irska kot zeleni otok(11% preb)
  - o travnate površine
  - o intenzivna mlečna(S in J države) in ekstenzivno mesno živinorejo (ovčjereja, govedoreja... osrednje območje), je tržno usmerjena
  - o PROBLEMI: Parkljevka, bolezen norih krav in slinavka
- INDUSTRIJA:
  - o pomanjkanje surovin in kolonialnega statusa-ni razvita-šele po 2. sv. vojni.
  - o vlaganja EU, Američanov.. Strojne tovarne, ladjedelnice, tekstilna, prehrambena, elektrotehnična, petrokemična industrija
  - o sedaj: hiter socialni in gospodarski razvoj-keltski tiger

⇒ **Severnoirsko vprašanje:**

- **nacionalno** - Irci niso priznani kot enakovreden narod,manj iji jih zatirajo
- **versko** - Irci so katoliki, Britanci pa protestanti; večina S Ircev je tudi protestantov
- **gospodarsko** - Irci imajo slabši položaj v družbi

• **Kosovsko vprašanje:**

⇒ Včasih: hitra rast prebivalstva, ...se je upočasnila, visoka smrtnost
⇒ Za osrednje dele Srbije in Črne gore je značilna zelo homogena narodna sestava

⇒ Narodne manjšine:

- o po razpadu SFRJ se je položaj poslabšal - izguba avtonomije Vojvodine in Kosova
- o Srbi, Črnogorci, na Kosovu, v Metohiji in J Črni gori živijo Albanci - nimajo zagotovljenih narodnostnih pravic □ boj za neodvisnost
- o Vojvodina: Srbi, Madžari, Hrvati, Slovaki, Romuni ...
- o tudi Muslimani, Romi in Vlaha

⇒ Veroizpoved: Prevladujejo pravoslavni.

⇒ Poselitev: Zelo velike razlike:

- o območja praznjenja (hriboviti svet Srbije, gorski in kraški del Črne gore)
- o območja zgoščanja (Beograd, Kosovo, Črnogorsko primorje ...)

⇒ **Kosovsko vprašanje:**

- Odprava kosovske avtonomije, zapostavljanje albanske večine
- □ Albanci 1990 Kosovo razglasili za samostojno republiko v sklopu Jugoslavije
- Neuspešni poskusi doseči ponovno avtonomijo
- Radikalno krilo Albancev 1996 ustanovilo Osvobodilno vojsko Kosova.
- Etnično čiščenje (bežanje beguncev), NATO 1999 izvedla niz letalskih in raketnih napadov na Jugoslavijo
- Srbija je podpisala sporazum o umiku vojske s Kosova □ NATO zasedel pokrajino in vzpostavil mednarodni protektoriat pod nadzorom sil KFOR □ vrnili so se vsi albanski begunci, pokrajino pa je zapustila večina srbskega preb.

⇒ Gospodarstvo:

- Letalski napadi prizadeli gospodarstvo in življenjsko raven.
- Rudarstvo in energetika (hidroelektrarne in termoelektrarne):
  - o rjavi premog in lignit v Črni gori, Kosovski kotlini
  - o zemeljski plin: Vojvodina
  - o Nafta, bakrova, svinčeva in cinkova ruda, boksit, krom, magnezit.

⇒ **Industrija:** vojne, letalski napadi □ pretrgala večina gospodarskih povezav s tujino, industrijska proizvodnja je doživela velik padec

- o gosp. panoge ostajajo v lasti države- ni zasebnih vlaganj v industriji
- o Ind. središča: Beograd z okolico, Novi Sad, Niš, Kraguljevac, Bor, Priština.
- o Železarna, valjarna bakra, talalnica svinca in cinka, tovarna aluminija, strojna industrija, elektrotehnična, kemična, farmacevtska, tekstilna, živilska industrija ... obutvena, gumarska, steklarska, keramična ...